

Informacja prasowa

Dlaczego się (nie)szczepimy?

W walce z pandemią COVID-19 szczepionki są najskuteczniejszą bronią. Jednak jak wskazują badania, znaczna część ludzi ma co do tego wątpliwości¹. Dlatego, aby strategia szczepień była skuteczna, należy zrozumieć czynniki, które powodują chęć szczepienia lub jej brak, co pozwoli odpowiednio komunikować akcje je promujące. Aby dokładniej zrozumieć to zjawisko, grupa naukowców, w tym psychologowie społeczni z Uniwersytetu SWPS – prof. Wojciech Kulesza oraz prof. Dariusz Doliński, a także mgr Paweł Muniak – zbadała, jak postrzeganie ryzyka, nierealistyczny optymizm, zaufanie do nauki i wiara w spisek wpływają na decyzję o przyjęciu szczepionki przeciw COVID-19.

Głównym celem badania była ocena, które z czynników (postrzeganie ryzyka, zaufanie do nauki i wiara w spisek) najbardziej wpływają na decyzję o zaszczepieniu się przeciwko COVID-19. Ponadto chcieliśmy poszerzyć tę listę o dotychczas pomijany nierealistyczny optymizm i sprawdzić, czy ma on wpływ na intencje związane ze szczepieniami. Badanie pozwoliło także określić, jak oceniamy prawdopodobieństwo zakażenia się wirusem – wyjaśnia prof. Kulesza.

Wyniki pokazały, że zarówno zaufanie do nauki, jak i dostrzeżenie ryzyka związanego z zakażeniem powodują, że chętniej decydujemy się na szczepienie przeciw COVID-19, w przeciwieństwie do przekonań spiskowych. Z kolei zjawisko nierealistycznego optymizmu nie wpływa na chęć przyjęcia szczepionki.

Nauka i spisek – przeciwległe bieguny

Zazwyczaj do zrozumienia, jak powstaje szczepionka, potrzebna jest specjalistyczna wiedza, co stawia na uprzywilejowanej pozycji ekspertki i ekspertów. Zaufanie do naukowców w kontekście szczepionek oznacza, że inne osoby – zdając sobie sprawę ze swojej ograniczonej wiedzy w tym zakresie – zakładają, że to właśnie badaczki i badacze mają odpowiednie kompetencje, aby podjąć tak ważne decyzje, jak wdrożenie polityki szczepień czy określenie dawki szczepionki. Naukowczynie i naukowcy odgrywają szczególną rolę w procesie szczepień przeciw COVID-19, ponieważ zajmują się rozwojem szczepionek oraz

¹ Graffigna, G., Palamenghi, L., Barelllo, S., & Stefania, B. (2020). "Cultivating" acceptance of a COVID-19 vaccination program: Lessons from Italy. In Vaccine.

oceną ich bezpieczeństwa². Dlatego można stwierdzić, że zaufanie do nauki jest kluczowym elementem budującym pozytywne nastawienie do tego procesu.

Z kolei dotychczasowe badania udowadniają, że wiara w spisek łączy się z brakiem postrzegania naukowców jako autorytetów³ oraz z brakiem zaufania co do szczepień⁴, również tych przeciw COVID-19⁵. Warto podkreślić, że osoby wierzące w spisek również zakładają, że są mniej narażone na zakażenie koronawirusem niż inni.

Ja się nie zarażę

Badanie wykazało, że ludzie mają tendencję do wierzenia, że prawdopodobieństwo zarażenia się koronawirusem jest większe w przypadku innych osób niż ich samych. Dotyczy to zarówno czasu teraźniejszego, jak i prawdopodobieństwa zakażenia się w przeszłości, a co za tym idzie możliwości obecnej odporności na wirusa. Wyniki te można interpretować na różne sposoby. Z jednej strony można je traktować jako pesymistyczne uprzedzenie wobec porównywanych, ponieważ uczestnicy przypisywali odporność na wirusa częściej innym niż samym sobie. Z drugiej strony, można to interpretować jako nierealistyczny optymizm, ponieważ pytanie o bycie odpornym było połączone z wyobrażeniem, że odporność można osiągnąć tylko będąc zarażonym w przeszłości.

Badania nad nierealistycznym optymizmem wykazały, że większość ludzi spodziewa się, że negatywne wydarzenia są bardziej prawdopodobne u innych niż u nich samych. Nierealistyczny optymizm pomaga ludziom radzić sobie z potencjalnymi zagrożeniami i chroni ich dobre samopoczucie. Z drugiej strony może być nieodpowiedni w sytuacjach zagrażających życiu, ponieważ ludzie lekceważą możliwość zachorowania – tłumaczy ekspert.

Jak opowiadać o szczepieniach?

² Avorn, J., & Kesselheim, A. (2020). *Regulatory Decision-making on COVID-19 Vaccines during a Public Health Emergency*. In JAMA - Journal of the American Medical Association. <https://doi.org/10.1001/jama.2020.17101>

³ Kata, A. (2012). *Anti-vaccine activists, Web 2.0, and the postmodern paradigm - An overview of tactics and tropes used online by the anti-vaccination movement*. Vaccine. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2011.11.112>

⁴ Jolley, D., & Douglas, K. M. (2014). *The effects of anti-vaccine conspiracy theories on vaccination intentions*. PLoS ONE, 9(2). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0089177>, Salvador Casara, B. G., Suitner, C., & Bettinsoli, M. L. (2019). Viral suspicions: Vaccine hesitancy in the web 2.0. Journal of Experimental Psychology: Applied, 25(3), 354–371. <https://doi.org/10.1037/xap0000211>

⁵ Bertin, P., Nera, K., & Delouvée, S. (2020). *Conspiracy Beliefs, Rejection of Vaccination, and Support for hydroxychloroquine: A Conceptual Replication-Extension in the COVID-19 Pandemic Context*. Frontiers in Psychology.

Wyniki badań wykazały, że zaufanie do nauki jest najsilniej związane z intencją szczepienia i dlatego powinno być ważnym elementem kampanii komunikacyjnych mających na celu promowanie szczepień. Dotychczasowe badania dowiodły, że podczas komunikowania się z opinią publiczną należy wziąć pod uwagę kilka czynników. Na przykład brak jednomyślności między ekspertkami i ekspertami może zmniejszyć postrzeganą pewność i wiarygodność prezentowanych ustaleń⁶. Należy więc być ostrożnym w komunikowaniu niezgody między ekspertami, gdy w rzeczywistości jest ona niewielka lub nie ma jej wcale.

Kolejnym czynnikiem, który należy wziąć pod uwagę, jest nieprecyzyjna komunikacja. Należy podawać konkretne wartości liczb i unikać określeń takich jak np. „szacunkowa wartość”⁷.

Co ważne, zaufanie do nauki wzrasta, gdy wspomina się o powtarzalności danego rezultatu⁸. Dlatego liczba eksperymentów dostarczających nowej wiedzy o szczepieniach oraz liczba badań informujących o braku skutków ubocznych preparatów powinna być podkreślona, aby zdobyć zaufanie opinii publicznej.

Oprócz zaufania do nauki z chęcią zaszczepienia się wiąże się także potencjalne zagrożenie zarażenia się koronawirusem. Sugeruje to, że promując szczepionki w wystąpieniach publicznych, należy podkreślić niebezpieczeństwo pandemii. Jest to zgodne z koncepcją *fear appeal*⁹, która odnosi się do roli strachu we wzmacnianiu zachowań ochronnych, takich jak szczepienia. Na podstawie tego modelu zakłada się, że zagrożenie generowane przez strach przed zachorowaniem na COVID-19 wywołuje stres psychologiczny i zwiększa gotowość do angażowania się w zachowania prozdrowotne, takie jak zaszczepienie się.

Szczepionki przeciwko COVID-19 będą najprawdopodobniej podstawową siłą, która zakończy pandemię. Jednak odkrycie bezpiecznych i skutecznych szczepionek to tylko jedna – choć ważna – część walki

⁶ Gustafson, A., & Rice, R. E. (2019). *The Effects of Uncertainty Frames in Three Science Communication Topics*. *Science Communication*.

⁷ van der Bles, A. M., van der Linden, S., Freeman, A. L. J., & Spiegelhalter, D. J. (2020). *The effects of communicating uncertainty on public trust in facts and numbers*. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. <https://doi.org/10.1073/pnas.1913678117>

⁸ Hendriks, F., Kienhues, D., & Bromme, R. (2020). Replication crisis = trust crisis? *The effect of successful vs failed replications on laypeople's trust in researchers and research*. *Public Understanding of Science*. <https://doi.org/10.1177/0963662520902383>, Wingen, T., Berkessel, J. B., & Englich, B. (2020). No Replication, No Trust? How Low Replicability Influences Trust in Psychology. *Social Psychological and Personality Science*. <https://doi.org/10.1177/1948550619877412>

⁹ Maloney, E. K., Lapinski, M. K., & Witte, K. (2011). *Fear appeals and persuasion: A review 24 and update of the extended parallel process model*. *Social and Personality Psychology Compass*. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2011.00341.x>

z pandemią. Dlatego że znaczna liczba osób jest niezdecydowana wobec szczepionek, zrozumienie czynników psychologicznych związanych z przestrzeganiem szczepionek jest kolejnym ważnym elementem – podkreśla prof. Kulesza.

Więcej informacji o badaniu: [*Trust in scientists, risk perception, conspiratorial beliefs, and unrealistic optimism: A network approach to investigating the psychological underpinnings of COVID-19 vaccination intentions.*](#)

Uniwersytet SWPS to nowoczesna uczelnia oparta na trwałych wartościach. Silną pozycję zawdzięcza połączeniu wysokiej jakości dydaktyki z badaniami naukowymi spełniającymi światowe standardy. Oferuje praktyczne programy studiów z psychologii, prawa, zarządzania, dziennikarstwa, filologii, kulturoznawstwa czy wzornictwa, dostosowane do wymagań zmieniającego się rynku pracy. Uniwersytet SWPS kształci ponad 17,5 tys. studentów w pięciu miastach: Warszawie, Wrocławiu, Sopocie, Poznaniu i Katowicach. Uczelnia posiada uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora w pięciu dyscyplinach: psychologia, literaturoznawstwo, nauki o kulturze i religii, nauki socjologiczne, nauki prawne oraz doktora habilitowanego: nauk społecznych i humanistycznych z psychologii, kulturoznawstwa i prawa.

Tradycją uczelni są cykle otwartych wydarzeń naukowych, popularnonaukowych i kulturalnych. Częstymi gośćmi Uniwersytetu SWPS są światowej sławy naukowcy, znani artyści i przedstawiciele świata mediów. Jako jeden z najlepszych ośrodków psychologicznych w kraju, uniwersytet popularyzuje wiedzę psychologiczną realizując projekty: [Strefa Psyche](#), [Strefa Prawa](#), [Strefa Kultur](#), [Strefa Zarządzania](#) i [Strefa Designu](#).

Uniwersytet SWPS od lat dzieli się wiedzą i popularyzuje naukę nie tylko w murach kampusów, lecz także za pośrednictwem mediów społecznościowych oraz własnych kanałów multimedialnych. We współpracy z partnerami zewnętrznymi organizuje liczne wydarzenia poświęcone wyzwaniom współczesności. Dociera do młodzieży, rodziców i opiekunów, osób zainteresowanych samorozwojem, aktualną wiedzą o człowieku i społeczeństwie, nowymi trendami w nauce, kulturze, biznesie, prawie i designie.